

TEMNĚJŠÍ

JOHN-HENRI HOLMBERG

HOST

ODSTÍNY

ŠVÉDSKA

KRIMI

STIEG LARSSON, HENNING MANKELL,

ANTOLOGIE

ÅSA LARSSONOVÁ, EVA GABRIELSSONOVÁ A DALŠÍ

ÚVOD

JOHN-HENRI HOLMBERG

Tato kniha je mezníkem na krátké literární cestě. Je první přehlednou antologií švédských detektivních povídek vydaných v angličtině, a potažmo tedy — vzhledem k dnešní globální kultuře — první sbírkou dostupnou čtenářům na celém světě.

Představí vám sedmnáct krátkých próz z pera dvaceti švédských spisovatelů. Některé byly v této sbírce zveřejněny poprvé a ani jedna z nich dosud nebyla přeložena do angličtiny. Škála stylů i námětů je skutečně bohatá: setkáte se s tradičním odhalováním zločinu, policejním vyšetřováním, regionálním vyprávěním, příběhy se sociální či politickou tematikou i s povídkami určenými především k pobavení. Jedna z nich je historická, zasažená do poměrně nedávné minulosti, která je dnes i ve Švédsku známá pouze hrstce čtenářů, jiná se odehrává v budoucnosti.

Stejně různorodý je i výběr autorů. Najdete zde dosud nepublikovanou povídku spisovatelské dvojice Maj Sjöwallové a Pera Wahlöa, jejichž desetidílná románová série, vydaná v letech 1965—1975, vzbudila mezinárodní senzaci a v domovině obou autorů naprosto změnila náhled na podobu detektivního žánru i způsob jeho tvorby. Antologie zahrnuje také povídku Stiega Larssona, jenž se po vydání trilogie *Milénium* stal nejpřekládanějším a nejčtenějším švédským spisovatelem všech dob, i příběhy od mnoha současných významných švédských představitelů

detektivní literatury, nositelů různých literárních cen: autoři zastoupení v této sbírce získali celkem dvanáct z dvaceti výročních ocenění v oblasti kriminálního žánru (zvané Zlatý sochor, přičemž vítěz obdrží miniaturní pozlacený sochor), které v roce 1994 zavdla Švédská akademie detektivní literatury, a navíc se mohou pyšnit pěti z osmi Skleněných klíčů, ocenění udělovaných za nejlepší severskou detektivku roku. Také vás čeká jedno, možná i dvě překvapení — první publikovaná povídka Evy Gabrielssonové, životní družky Stiega Larssona, jinak vystudované architektky a autorky nebeletristické literatury, a próza Sary Stridsbergové, přední současné švédské literátky, nikoli však primárně spojovaná s kriminálním žánrem.

Snažil jsem se sestavit co nejširší a nejpestřejší reprezentativní vzorek próz i autorů, na jehož základě by si čtenář mohl vytvořit ucelenou představu o mnohostrannosti a životnosti současné švédské kriminální literatury. Jedna důležitá poznámka: několik povídek obsahuje odkazy na národní obyčeje, místa či jiné zvláštnosti, jež jsou domácímu publiku obvykle známé. Každou povídku jsem opatřil úvodem obsahujícím stručné vysvětlení, jež nešvédským čtenářům usnadní situaci a umožní jim vychutnat si požitek z četby do nejmenších detailů.

Tato sbírka vznikla díky obrovskému zájmu o švédskou kriminální literaturu na mezinárodním poli — v neposlední řadě americkém a britském —, jenž trvá více než pět let nebo přesněji řečeno od roku 2008, kdy vyšla první část trilogie Stiega Larssona a vzápětí se stala celosvětovým fenoménem. Během čtyřicetiletého období, které uplynulo mezi vydáním prvního románu autorské dvojice Sjöwallová — Wahlöö a prvního dílu Larssonova *Milénia*, bylo přeloženo mnoho švédských detektivek, z velké části však pouze v oblasti kontinentální Evropy. Anglicky mluvící čtenáři měli k dispozici jen několik málo autorů, především Henninga Mankella, jehož díla byla překládána od roku 1997. Švédská detek-

tivka se však samozřejmě nezrodila se Sjöwallovou a Wahlööem, existovala před nimi a existuje i po nich. A právě zájemcům o vývoj švédské kriminální literatury, o její současnost a možná i budoucnost nyní nabízím stručný historický a kritický průřez jejími dějinami, v němž jsem se pokusil nastínit a vysvětlit specifické jevy, jež utvářely její dnešní podobu.

Detektivní literatura je široká oblast zahrnující početné a velmi odlišné typy příběhů. Patří sem klasické intelektuální dedukce Edgara Allana Poea a o padesát let později sira Arthura Conana Doylea, Agathy Christie, Dorothy L. Sayersové, Elleryho Queeny a mnoha dalších. Patří sem americká drsná škola přinášející řadu soukromých detektivů — hrdinů Dashiella Hammetta, Raymonda Chandlera, Mickeyho Spillane, Rosse Macdonalda, Waltera Mosleyho, Sary Paretsky a Dennise Lehana. Patří sem psychologické thrillery od autorů píšících ve stylu Daphne de Maurier, Patricie Highsmithové a Ruth Rendellové. Stejně etablovanou kategorii tvoří špionážní romány, jejichž zakladatelem byl zřejmě William Somerset Maugham, později následovaný nejúspěšnějšími zástupci tohoto směru — Ianem Flemingem a Johnem le Carré. Jednoho ze stěžejních představitelů špionážního proudu máme i ve Švédsku, Jana Guillou, jehož třináct románů o švédském tajném agentovi Carlu Hamiltonovi si od roku 1986 získalo obrovskou popularitu a dosud vlastně nemají konkurenci. Z tohoto důvodu je Jan Guillou se svými špionážními díly z následující diskuse vyjmut. Dále nesmíme opominout *noir* romány, ačkoli podle mého názoru je termín *noir* definován spíše emocionálně než výstavbou zápletky; většina představitelů literatury *noir*, od Cornella Woolricha přes Davida Goodise, Jima Thompsona až po Roxane Gayovou, vetkává detektivní zápletky do temného pozadí příběhů o odcizení a beznaději. Existuje bezpočet děl zaměřených na popis policejní práce, přičemž k nejranějším pozoruhodným autorům řadím Johna Creaseyho

a nespoutaného Eda McBaina. Následuje řada thrillerů o sériových vrahách: *Psycho* Roberta Blocha, román Billa Pronziniho *The Running of Beasts*, dále *Mlčení jehňátek* (The Silence of the Lambs) Thomase Harrise, díla Barryho Malzberga a nespočet dalších. A to jsme vůbec nezmnínili příběhy ze soudní síně, finanční thrillery, politické thrillery...

Kolébku většiny výše zmíněných rozdílných podžánrů — i když ne všech — spadajících do kategorie detektivní literatury je Velká Británie nebo Spojené státy. Detektivní dedukce, drsná škola se soukromými očky, díla zaměřená na policejní vyšetřování i převážná část ostatní kriminální literatury je nepopíratelně anglosaského původu. Detektivky si však stejně jako science fiction, další důležité beletristické odvětví, které se etablovalo ve dvacátém století, rychle získaly oblibu i v dalších zemích a dnes vznikají a těší se čtenářskému zájmu na celém světě.

Vlastně nejen dnes, jistě tomu tak bude i nadále.

V centru dění se ocitlo Švédsko. Američtí a britští čtenáři se se švédskými detektivkami seznámili před čtyřiceti lety prostřednictvím tvorby Maj Sjöwallové a Pera Wahlööa. Příběhy kriminálního inspektora Martina Becka s popisem policejního vyšetřování se rázem staly bestsellery. A co víc, vydávají se dodnes. Pozoruhodného věhlasu dosáhla v zahraničí i díla Henninga Mankella. Nelze tedy tvrdit, že Švédsko zmizelo z detektivní scény a znovu se vynořilo až před šesti lety, kdy v roce 2008 vyšla první část trilogie *Milénium* Stiega Larssona, *Muži, kteří nenávidí ženy*, a stala se novým celosvětovým hitem. Avšak přitažlivost Larssonova talentu a obrovský počet prodaných výtisků měly za následek vzrůstající počet překladů švédských detektivek, což se od úspěchu dvojice Sjöwallová — Wahlöö nestalo.

Dnes už si téměř nikdo nepamatuje, že stejně jako se Stieg Larsson proslavil čtyřicet let po Sjöwallové a Wahlööovi, i tato dvojice prorazila čtyřicet let po prvním mezinárodně úspěšném švéd-

ském detektivkáři, tvořícím pod pseudonymem **FRANK HELLER**, jenž si ve dvacátých letech dvacátého století získal pozoruhodnou proslulost nikoli pouze v Evropě, ale i ve Spojených státech.

Frank Heller byl prvním švédským spisovatelem kriminální literatury, který byl úspěšně překládán v zahraničí, zdaleka však nebyl prvním švédským detektivkářem: napínavé příběhy o odhalování zločinu a pátrání po pachatelích ve Švédsku doslova bujely přinejmenším od počátku dvacátého století, jejich tvorba je však kromě domácího prostředí prakticky neznámá.

Většina švédských odborníků považuje za zrod tuzemské kriminální literatury rok 1893, kdy vyšel román s názvem *Stockholmský detektiv* (Stockholms-detektiven). Skutečné jméno autora znělo **FREDRIK LINDHOLM**, svá díla však vydával pod pseudonymem Prins Pierre, a podobně si během dalších desetiletí počínalo i několik dalších detektivkářských průkopníků. Každý z nich měl pro své rozhodnutí nepochybně vlastní důvod, ale obecně lze říct, že jejich hlavní pohnutkou byla obava, aby nebyli spojováni se žánrem, který většina literárních kritiků a intelektuálů považovala na podřadný brak. K tomu se vrátíme ještě později.

Stockholmského detektiva lze skutečně těžko označit za trhák: román upadl na mnoho desetiletí v naprosté zapomnění, a reedice se dočkal při příležitosti stého výročí prvního vydání. Několik dalších autorů však dosáhlo slušné popularity. V roce 1908 publikoval pastor **OSCAR WÄGHAM** pod literárním jménem Sture Stig první ze dvou povídkových sbírek parodujících Sherlocka Holmese: obě byly chytré a zábavné a jeho dílo představuje nejranější švédskou detektivní tvorbu, jež je dodnes čtivá. Jedním z jeho čtenářů — tedy podle vlastních slov — byl mladý **GUNNAR SERNER** (1886—1947), vynikající student, který nastoupil na univerzitu v Lundu v pouhých šestnácti letech a již ve čtyřicet dvacet získal doktorský titul (za disertační práci v angličtině s názvem *On the Language of Swinburne*). Vzhledem k bídným rodinným poměrům byl Serner nucen financovat svá studia pomocí

krátkodobých půjček a nakonec se uchýlil k padělání spousty dlužních úpisů. V září 1912 opustil Švédsko a pokusil se o štěstí v kasinu v Monte Carlu, přišel však úplně o všechno a vsadil na spisovatelskou dráhu. Překvapivě uspěl a jeho povídky se rychle prodávaly pod různými pseudonymy — v Sernerově případě to byla naprostá nezbytnost, protože na něj měla spadeno švédská policie.

V roce 1914 vyšla Sernerova první kniha, napsaná pod pseudonymem Frank Heller, jež od té doby výhradně užíval. „Heller“ vydal do své smrti celkem třiačtyřicet románů, povídkových sbírek a cestopisů; dále sestavil antologii kriminálních povídek, stejně tak se zabýval žánrem fantastické literatury i science fiction, dokonce psal i básně. Později vyšlo několik dalších krátkých sbírek. Heller nebyl nejprodávanějším autorem pouze ve své vlasti, ale i nejúspěšnějším švédským tvůrcem zábavné literatury na dobovém mezinárodním poli. Jeho důmyslné, humorné a vzrušující příběhy o podvodnících, gentlemanských zlodějích a zločincích se staly hitem v celé Evropě a posloužily jako předloha k pěti celovečerním filmům; ve Spojených státech vyšlo ve dvacátých letech minulého století osm jeho románů v nakladatelství Crowell. Dílo Franka Hellera zůstává až na jednu výjimku nejlepším literárním počinem v oblasti detektivního žánru první poloviny dvacátého století, které je stále čtenářsky přitažlivé a zajímavé.

Touto výjimkou je krátká próza s názvem *Doktor Glas* (Doktor Glas, 1905) od **HJALMARA SÖDERBERGA**, jednoho ze všeobecně uznávaných švédských spisovatelů dvacátého století. *Doktor Glas* však nebyl zamýšlen jako detektivka: jde o psychologický román pojednávající o mladém lékaři, který se rozhodne spáchat vraždu. Empatický příběh dobrosrdečného mladíka, jenž se po zralé úvaze dopustí zločinu, je stále mrazivý a přesvědčivý.

Mezi další vlaštovky patří **HARALD JOHNSSON**, píšící pod jménem Robinson Wilkins, jehož kriminální komisař, Švéd Fred Hellington, byl zaměstnancem Scotland Yardu, a tudíž řešil zlo-

činy spáchané v Anglii. **SAMUEL AUGUST DUSE**, píšící pod jménem S. A. Duse, vydal třináct románů o právníkovi a geniálním soukromém detektivovi Leu Carringovi. Jde o poměrně hloupou a snobskou zábavu s rasistickými rysy, ačkoli mu nelze upřít jisté inovativní postupy: v románu s názvem *Deník doktora Smirnose* (Doktor Smirnos dagbok, 1917) je vypravěčem knihy samotný vrah, který si zapisuje do deníku průběh policejního vyšetřování, ale jeho vlastní role zůstává až do konce skryta. Tento důmyslný postup využila v roce 1926 Agatha Christie v románu *Vražda Rogera Ackroyda* a proslavila jej na celém světě. **JULIUS REGIS**, rozený Petersson, který se často podepisoval zkratkou Jul. Regis, získal ohromný věhlas díky svým deseti detektivkám, jejichž hrdinou je novinář a detektiv Maurice Wallion.

Takto tedy vypadala první generace stěžejních švédských detektivkářů tvořících do třicátých let dvacátého století. Vyšetřovatelé ani zločinci obvykle neměli švédská jména; detektivka byla vnímána jako nepůvodní literární žánr a importováním protagonistů i jejich protivníků se domácí autoři snažili dodat svým dílům mezinárodní punc. Výjimkou byl „Frank Heller“: psal sice výhradně o tuzemských hrdinech, ovšem na druhé straně se všechny jeho příběhy odehrávají mimo Švédsko, takže jednoduše používal opačné metody — své detektivy exportoval do zahraničí.

Tento odstup má několik příčin. Zahraniční autoři detektivek byli překládáni jako na běžícím pásu a rychle si získávali všeobecnou oblibu. Příběhy Sherlocka Holmese ve Švédsku vyšly již v roce 1891; následovaly překlady děl Maurice Leblanca, G. K. Chestertona, R. Austina Freemana, Agathy Christie, Dorothy L. Sayersové, Freemana Willse Croftse a dalších významných britských a amerických spisovatelů. Během třicátých let dvacátého století se ve Švédsku začínají objevovat první románové sešity s dobrodružnou literaturou. Od amerických vydání své doby se však poměrně lišily, vlastně připomínaly spíše německé populární časopisy: většinou šlo o maloformátové sešitky, které upřednostňovaly jeden delší

samostatný příběh před několika kratšími. Obvykle obsahovaly překladovou beletrii; pokud jejich autoři byli Švédové, skrývali se pod anglicky znějícími pseudonymy a děj zasadili do Anglie nebo Spojených států. Románové sešity s detektivkami se ve Švédsku prodávaly do počátku šedesátých let dvacátého století, ale po deseti letech je jako primární zdroj zábavy ve velké míře nahradila paperbacková vydání románů v originále i překladech.

Prvním domácím spisovatelem, který své příběhy situoval do Švédska a stvořil skrz naskrz švédské detektivy se švédskými jmény, byl **STIEG TREENTER**. Fiktivním vypravěčem většiny jeho románů je fotograf Harry Friberg, řešením zločinů se však zabývá především Fribergův přítel, kriminální inspektor Vesper Johnson. Treenter je obecně považován za jednoho z nejpodrobnějších kronikářů rostoucího Stockholmu poválečných let. V letech 1943—1967 napsal dvacet šest knih. Na několika posledních dílech spolupracoval se svou manželkou Ullou Treenterovou, která od jeho smrti do roku 1991 vydala dalších třiadvacet próz. V mnoha z nich vystupují manželovi protagonisté, zápletky jsou však mnohem méně propracované a z typicky treenterovského líčení stockholmského prostředí zůstaly jen trosky.

Stieg Treenter je prvním detektivkářem, jehož vzala na milost i švédská literární kritika. Ve čtyřicátých a padesátých letech měl několik následovníků. Nejpozoruhodnější je **MARIA LANGOVÁ**, píšící pod pseudonymem Dagmar Langová (1914—1991). Její romány se nevyznačují pouze romantikou, ale občas i erotickým podtextem a často byly zavrhovány coby „ženské romance“ narušené kriminální zápletkou. Navzdory tomu je její prvotina *Vrah nikdy nelže sám* (Mördaren ljuger inte ensam, 1949) dodnes zajímavá, především díky nanejvýš odvážnému a účastnému popisu lesbické pachatelky, která zabila ženu, jež pohrdla její vášnivou láskou. Šokované reakce čtenářů zřejmě přispěly k tomu, že Langová vydání dalších svých dvačtyřiceti románů pro dospělé značně omezila, aby nepřišla o sociální postavení a o místo středoškol-

ské učitelky. Přesto se na ni snesla neúnosná lavina kritiky: skutečnost, že hlavní ženské postavy jejích románů (ačkoli hlavním vyšetřovatelem byl detektiv) komentují muže ve svém okolí, jejich vzhled, jejich případné partnerské výhody a sexappeal — což mužští protagonisté románů vydaných ve stejné době na adresu žen zhusta činí —, byla jednou z takzvaných „chyb“ Marie Langové.

Prvním Švédem, který psal výhradně o profesionálním policistovi, byl **VIC SUNESON**, používající literární pseudonym Sune Lundquist. Mezi lety 1948—1975 vydal přes třicet románů a souborů povídek. V mnoha případech se jedná o experimentální prózy, obsahující nelineární vyprávění a střídání vypravěčské perspektivy, případně kombinaci policejního vyšetřování a psychologického portrétu. Posledním z významných švédských detektivkářů do roku 1960, který vydal svůj první román v roce 1954, byl **H(ANS)-K(RISTER) RÖNBLÖM**. Jeho protagonista, historik a učitel Paul Kennet, nerozkrývá zločin proto, aby primárně posloužil spravedlnosti, ale aby si ověřil správnost historických údajů. Rönbloma můžeme do jisté míry označit za prvního moderního švédského detektivkáře, v jehož románech lze vystopovat kritiku maloměstského života: pod povrchovou idylkou bují korupce, náboženská nesnášenlivost, sexismus, rasismus, úzkoprsost a pokrytectví, což pedantský a nekompromisně čestný Kennet odhaluje. Rönblom byl novinář, s psaním beletrie začal pozdě a zemřel poměrně mladý (1901—1965); přesto se mu podařilo publikovat deset románů.

Ve Švédsku si zprvu získaly oblibu především překladové kriminální prózy. S výjimkou děl velmi talentovaného Franka Hellera byla valná většina švédských detektivek vzniklých před rokem 1940 odsuzována a považována za nehodnotnou literaturu a sám Heller, ačkoli se za svou erudici a invenci dočkal mnoha uznání, byl často obviňován, že idealizací svých podvodných hrdinů „svádí mládež na scestí“. Překladové příběhy brilantních detektivů, především od Agathy Christie a Dorothy Sayersové, později také

Elleryho Queena, Johna Dicksona Carra a Georgese Simenona, si postupně vydobyly přízeň a přijetí střední třídy, která je otevřeně četla pro zábavu. Právě tito anglosaští autoři umetli cestu švédským detektivkářům píšícím ve stejném duchu: Trenterovi, Langové, Sunesonovi a Rönblomovi, jejichž příběhy o vrahích z vyšších středních vrstev dominovaly švédské kriminální literatuře po dvacet let. S částečnou výjimkou Rönbloma byla jejich díla konzervativní, stereotypní a postrádala sociálněkritická a odvážná témata, jaká se vyskytovala u Agathy Christie — přesto jim nelze upřít vypravěčské a literární kvality. Romány zmíněných autorů vydávali v pevné vazbě významní švédští nakladatelé. Zde je třeba rovněž zmínit pozdější spisovatelku, mimořádně nadanou **KERSTIN EKMANOVOU**, jejichž prvních šest próz (1959—1963) byly čistokrevné detektivky. Ekmanová se poté věnovala klasické beletrii, přesto do svých děl často vkládala prvky zločinu a její dva poslední romány také nepochybně spadají do detektivního žánru. Ekmanová byla v roce 1978 — jakožto jediný současný autor beletrie — zvolena za doživotní členku Švédské akademie; za 192 let existence této instituce byla teprve třetí ženou, jíž se této pocty dostalo.

Neoficiální kriminální žánr, jež švédští literární kritici a intelektuálové štitivě označovali za „nečistý brak“ (bez přehánění), se znovu objevil v meziválečném období. Tento typ zábavné prózy vycházel v dobrodružných týdenících a maloformátových sešitech. Kolem roku 1950 vznikaly tištěné paperbacky kapesního formátu v originálním znění, které se prodávaly pouze v pouličních stáncích a trafikách, nikdy však v knihkupectvích, a z tohoto důvodu nebyly — ač to zní absurdně — vůbec pokládány za knihy. Od poloviny padesátých let zaplavily trh stovky takovýchto paperbacků a s nimi dorazila do Švédska detektivka drsné školy třicátých let. Peter Cheyney, Mickey Spillane a James Hadley Chase šli během prvních roků doslova na dračku, jelikož však jejich prózy vycházely mimo etablovaný a respektovaný knižní trh, nebyli tito autoři

nikdy zmíněni v recenzích či přehledech a stejně dopadlo i několik domácích detektivkářů, kteří se je snažili napodobit. Švédské encyklopedie doposud tvrdí, že „knihy kapesního formátu se ve Švédsku poprvé objevily v roce 1956“, protože právě v tomto roce začala většina nakladatelů poprvé vydávat paperbacky v kapesním formátu, jež byly k dostání v knihkupectvích.

Situace byla tudíž značně schizofrenická: dělníci, mládež a pravděpodobně i mnozí nadšenci z řad vyšších tříd (ačkoli s tím každý nemusí souhlasit) hltali sešity s detektivkami drsné školy, přičemž oficiálně vydávanou kriminální literaturou byla pouze tradiční díla o salonních detektivech řešících případy čistou dedukcí. Tento typ kriminální tvorby vznikal dokonce i ve Švédsku. Mezi jeho nejvýznamnější představitele patří **JAN EKSTRÖM**, nejkonzervativnější autor typické detektivní skládačky, jehož první román vyšel v roce 1961. Jeho sokem se v pozdějších letech pravděpodobně stal **GÖSTA UNEFÄLDT** (debutoval roku 1979), přestože jeho protagonista je skutečným policistou; mezi současné pokračovatele této tradice patří **KRISTINA APPELQVISTOVÁ**, která vstoupila na kriminální scénu v roce 2009.

Kartami salonních detektivů dramaticky zamíchala až první tuzemská autorská dvojice, jež úspěšně prorazila i za hranicemi: **MAJ SJÖWALLOVÁ** a **PER WAHLÖÖ**, kteří v roce 1965 vydali první svazek své desetidílné detektivní série. Jejich *Roseanna* zaznamenala ve Švédsku okamžitý úspěch, přestože ji kritici označili za příliš hrubozrnnou, depresivní, temnou a surovou. Bez ohledu na to byla tvorba Sjöwallové a Wahlööa přijata kladně jako mimořádný literární experiment a jejich knihy se staly bestsellery. Autoři dosáhli věhlasu především kvůli politickému podtextu svých románů. Zatímco předchozí švédští detektivkáři vystupovali spíše z konzervativních či liberálních pozic, Sjöwallová s Wahlööem patřili k levicovým aktivistům a političnost svých děl uvědoměle plánovali. Motivy zločinů jsou stále více spojovány se sociálním prostředím obětí i pachatelů; pozdější díla této

série se adresně trefují do fašistických tendencí v řadách policie, do zrady, jíž se údajně socialistická vláda dopustila na pracující třídě, do prázdnoty kapitalistického životního stylu.

Na švédské politické scéně se od počátku třicátých let úspěšně držela sociální demokracie, z níž se rekrutovaly všechny vlády mezi lety 1932—1976 a která postupně proměnila švédskou společnost v centrálně řízený stát všeobecného blahobytu, ačkoli rychlost přeměny za sliby značně zaostávala. Není tedy divu, že mnoho švédských intelektuálů, stejně jako stále vzrůstající počet mladých lidí, začalo nahlížet na sociální demokraty jako na zrádce původních ideálů. Tento levicový, sociálněkritický postoj se během šedesátých let stále více radikalizoval a romány Sjöwallové a Wahlöa změnily náhled většiny vůdčích intelektuálů na detektivní žánr: to, co bylo zprvu zavrženo jako nesmyslný buržoazní přežitek, mohlo být využito pro politickou analýzu, vzdělávání a změny. Čtení i psaní detektivek se mezi levicově orientovanými Švédy znenadání stalo uznávanou činností; zajímavý je rovněž fakt, že k této změně postoje došlo souběžně s nástupem nové generace mladých čtenářů, kteří nebyli odchováni v duchu románů Agathy Christie, ale detektivkami drsné školy, prodávanými v zatracovaných stáncích s brakem, a souhra těchto dvou okolností kriminální žánr rychle a zásadně proměnila.

Úspěch Sjöwallové a Wahlöa ani stávající trend radikálně politické autorské perspektivy samozřejmě nezadusily tradičnější či údajně apolitické druhy kriminální literatury, které měly stále své čtenáře. K nejoblíbenějším autorům od roku 1968 do poloviny osmdesátých let bezesporu patřil neznámý spisovatel tvořící pod pseudonymem **BO BALDERSON**. Vydal celkem jedenáct románů, v nichž pranýřoval švédské vládní kruhy z čistě konzervativního hlediska. Další spisovatelé, ve srovnání s Baldersonem mnohem vytržbenější, dokázali, že brilantní styl může mít i klasická detektivka; mezi přední zástupce patří **ULF DURLING**, jehož první

román vyšel v roce 1971 a šestnáctý — zároveň také poslední — v roce 2008, dále pak velice plodný **JEAN BOLINDER**, který debutoval v roce 1967. Kolem roku 1975, kdy vyšla poslední část desetidílné série Maj Sjöwallové a Pera Wahlööa, se většina nových autorů soustředila na práci policejního vyšetřovatele, přičemž často užívali spojení kriminálního příběhu s politickým podtextem. K nejpozoruhodnějším zástupcům této generace patří **UNO PALMSTRÖM**, **K. ARNE BLOM**, **OLOV SVEDELID** a zejména pak **LEIF G. W. PERSSON**, profesor kriminologie, který v letech 1978—1982 napsal tři romány. V roce 2002 se po delší odmlce znovu vrátil na literární kolbiště a vytvořil dalších šest detektivek: jejich zápletky plné intrik obvykle vycházejí ze skutečných tuzemských zločinů. Volná trilogie *Mezi touhou léta a chladem zimy*; *V jiném čase, v jiném životě*; *Volně padat jako ve snu* (Mellan sommarens längtan och vinterns köld, 2002; En annan tid, ett annat liv, 2003; Faller fritt som i en dröm, 2007) se mimo jiné zabývá dosud nevyřešenou vraždou švédského ministerského předsedy Olofa Palmeho z roku 1986. Skvělá atmosféra Perssonových románů a nepopíratelné literární kvality ho řadí k předním švédským spisovatelům tohoto žánru; Persson je trojnásobným držitelem ceny Švédské akademie detektivní literatury za nejlepší kriminální román roku; druhým takto oceněným autorem je **HÅKAN NESSER**.

Persson je bezpochyby jedním z nejlepších a nejvlivnějších autorů, který značně přispěl k sociálněkritickému tónu švédských detektivek. Působil jako kriminalista v Národním policejním sboru, pracoval jako významný vládní poradce a poradce ministerstva spravedlnosti — což jeho tvorbě dodává značnou závažnost; ve svých dílech ostře a kriticky napadá neschopnost a agresivitu švédské policie, právní systém, politický a byrokratický aparát, jejichž hlavním cílem je zůstat co nejdéle u moci a zachovat si vlastní výhody.

Dalším spisovatelem, který se paralelně s Perssonem věnuje podobnému typu společenské kritiky, je **KENNETH AHL**, což je

pseudonym literárního dua — novináře Christera Dahla a Lasseho Strömstedta, spisovatele a herce, který strávil osm let ve vězení. V letech 1974—1991 společně vytvořili sedm románů, v nichž zúročili své zkušenosti a především znalost vězeňské tematiky, policejní brutality, obchodu s omamnými látkami a nejisté existence narkomanů. Významným autorem byl také již zmíněný **UNO PALMSTRÖM**, původně novinář, později vydavatel. Mezi lety 1976—1990 napsal devět románů plných pochybností o švédském systému, jež Palmström nazírá jako uzavřený monolit, nečistý propletenec finančníků a politiků, kteří hájí pouze své vlastní zájmy a lidská práva jsou pro ně druhořadá. Právnický a naturalistický spisovatel **STAFFAN WESTERLUND** uveřejnil sérii románů, jejichž ústředním tématem je nelidskost velkého byznysu a mocné vlády; zaměřil se na necitelné násilné skutky, jichž se na občanech dopustily švédské úřady, a na chamtivost lékařských, chemických a energetických koncernů a jejich lhostejnost k životu obyčejných lidí.

Ke konci osmdesátých a na počátku devadesátých let se tento trend již pevně ujal a pokračoval v dílech nových význačných literátů. V roce 1990 vyšel první thriller novináře **GUNNARA OHRLANDERA**, jež Švédská akademie detektivní literatury zvolila za nejlepší kriminální román roku. V roce 1991 debutoval Henning Mankell, jemuž se dostalo stejného ocenění. Tito dva autoři se ve svých detektivních románech jako první vážně zabývali problémem švédského rasismu a protipřistěhovaleckými náladami.